

services are the receipt of special administrative and legal statuses that provide the right to payments, compensations, benefits, advantages, etc.

In modern conditions, information technologies based on the principle of e-government are actively used in the provision of administrative services.

Key words: administrative services, public services, private services, services, public administration.

Потапенко С.А.

ДИСКУРС ПРО ЗМІСТ ПИТАНЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

УДК 342.10

Постановка проблеми. Розвиток українського суспільства і держави обумовлює трансформацію чинної системи адміністративно-територіального устрою України до нових реалій, з метою зміни її рівнів, кількості адміністративно-територіальних одиниць та їх просторових меж, а також реформування організації та діяльності на новій основі органів державної влади і органів місцевого самоврядування. В Україні досі відсутній спеціальний закон про адміністративно-територіальний устрій, наразі його основні засади визначені лише на конституційному рівні, а окремі питання унормовані низкою нормативно-правових актів, в тому числі часів Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УСРР або УРСР). Реформування територіальної організації влади в Україні також обумовлює уніфікацію питань адміністративно-територіального устрою та порядку їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Термін «питання адміністративно-територіального устрою» не має нормативного визначення. Доктринально дане поняття розглядається у дослідженнях, присвячених становленню та розвитку адміністративно-територіального устрою України, які висвітлені в роботах О. Батанова [1], Р. Губаня [2], Я. Верменич [3], Л. Матвієнка [4], І. Кресіної, А. Берези, К. Вітмана, В. Дівака, А. Коваленка, О.Кучабського, Л.Лойко та ін. [5]. Утім, на доктринальному рівні приділено мало уваги змісту та характеру питань адміністратив-

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

но-територіального устрою, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення змісту та характеру питань адміністративно-територіального устрою України через призму дослідження нормативних та доктринальних джерел, а також діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування у даній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. В юридичній літературі адміністративно-територіальній устрій визначається, як обумовлений функціями держави і проведений з урахуванням природно-історичних, економічних, політичних, соціальних, культурних, екологічних та інших особливостей поділ території держави на частини і правовий стан, який виникає після утворення адміністративно-територіальних одиниць, які є просторовою основою для організації та діяльності на ній органів публічної влади з метою виконання державних функцій та здійснення місцевого самоврядування [6, с. 61]. Усталеними атрибутами адміністративної одиниці є наявність: статусу ланки в установленій системі адміністративно-територіального устрою держави; визначеної території з проживаючим на ній населенням; адміністративного центру (крім району у місті); власного найменування; органу публічної влади (орган місцевого самоврядування або місцева державна адміністрація у разі неутворення районної у місті ради); обов'язкової реєстрації в облікових даних та достатньої матеріально-фінансової бази [7, с. 229].

Чинна система адміністративно-територіального устрою України «успадкована» ще з радянських часів. Під впливом різних історичних, політичних, соціально-економічних, демографічних та інших умов поступово відбувалася зміна щаблів адміністративного устрою України (до 1923 року: губернія – повіт – волость; з 12.08.1923 року: губернія – округа – район – сільрада; з 19.02.1925 року: округа – район – сільрада; з 15.09.1930 року: центр – район – сільрада; з 09.02.1932 року: область – район – сільрада [8, с. 52-54]; з 20.04.1978 року: область – район – місто – район у місті – селище міського типу – сільрада – село і селище; з 28.06.1996 року: Автономна Республіка Крим (далі – АРК) – об-

ласть – район – місто – район у місті – селище – село). Примітно, що населені пункти до прийняття Указу Президії Верховної Ради УРСР «Про передачу деяких питань адміністративно-територіального поділу на вирішення виконавчих комітетів обласних рад депутатів трудящих» 1956 року [9] і райони у містах до прийняття Конституції УРСР 1978 року [10] на рівні нормативно-правових актів не відображалися як складові ланки системи адміністративно-територіального устрою України, хоча мали статус самостійних адміністративно-територіальних одиниць.

Так, положення Земельного кодексу (далі – ЗК) УСРР 1922 року (ст. 148) визначали порядок встановлення міської межі за рішенням міської ради або Наркому внутрішніх справ УСРР на підставі розробленої проектної документації з обов'язковим подальшим його затвердженням Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом (далі – ВЦВК) [11]. Отже, відтоді місто постає у статусі самостійної адміністративно-територіальної одиниці. З вересня 1924 року був уведений поділ всіх населених пунктів УСРР на міські та сільські поселення [12], а окреме регулювання адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів було запроваджено у Порядку їх перейменування, затвердженому постановою ВЦВК і Ради Народних Комісарів (далі – РНК) від 12.10.1928 року [13]. З 12.01.1929 року Уставою про міські районні ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів унормовано утворення міських районних рад і міських районів [14]. З липня 1931 року міські ради тих міст, що мали велике промислове значення і були культурними і політичними центрами за постановою Президії ВЦВК виділялися на окремі адміністративно-господарські одиниці, підпорядковані безпосередньо центру [15, п. 5], а з 09.02.1932 року ці міста набували обласного значення. З 1956 року були визначені критерії та порядок віднесення населених пунктів до категорії міст, селищ міського типу, сіл і робочих поселень [16].

Слід наголосити, що окрім міст, не всі населені пункти мають статус адміністративно-територіальних одиниць, до них відносяться лише ті поселення, які мають закріплену за ними терито-

рію, населення, яке постійно в них проживає, достатню матеріально-фінансову базу та реєстрацію в облікових даних.

Виокремлення населених пунктів в окрему групу питань адміністративно-територіального устрою насамперед обумовлено складним характером цих об'єктів. Приміром В. Шкабаро досліджуючи конституційно-правовий статус міста в Україні зазначає, що слід розрізняти поняття міста як населеного пункту і міста як адміністративно-територіальної одиниці. Різниця між ними полягає в тому, що місто, як адміністративно-територіальна одиниця є «штучно» створеним за актами центральної влади, а як населений пункт – «природньо» сформованим територіальним утворенням, яке лише визнано центральною владою. Місто як адміністративно-територіальна одиниця є просторовою основою для організації та діяльності місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування [17, с. 22], а як населений пункт місто проявляє себе як частина комплексно заселеної території України, яка склалася внаслідок господарської та іншої суспільної діяльності, має сталий склад населення, власну назву та зареєстрована в порядку, передбаченому законом [18, с. 605-606].

На момент проголошення незалежності Україна стала суверенною державою із сформованим територіальним устроєм у складі Кримської Автономної РСР, 24 областей, 2 міст республіканського підпорядкування (Київ та Севастополь), 605 районів, 435 міст, понад 9,5 тис. сільських і понад 800 селищних рад, 30200 населених пунктів [8, с. 68].

Чинна система адміністративно-територіального устрою України згідно Основного Закону України складається з АРК, областей, районів, міст, районів в містах, селищ, сіл [19, ст. 133]. Слід зауважити, що у зв'язку із прийняттям Конституції України утворені сільради як адміністративно-територіальні одиниці із сформованою територією не припинилися. До 2012 року сільради утворювалися і ліквідовувалися за рішенням обласних рад, керуючись п. 4, 25 Положення про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР 1981 року [20]. Така лінія регулювання мережі сільрад продовжувалася до 2012 року включно, коли Львівською обласною радою була утворена

Липівська сільрада у Миколаївському районі Львівської області, а Житомирською обласною радою – Городоцька селищна рада у Радомишльському районі Житомирської області [21].

Після проведення чергових місцевих виборів у жовтні 2020 року, сільськими, селищними, міськими радами сформованих територіальних громад були ліквідовані сільради розформованих територіальних громад з виключенням відомостей про них із облікових даних. Водночас, сільради, розташовані в адміністративному центрі територіальної громади наразі є чинними, а тому де-юре вони також є ланками територіального устрою України.

Наразі унормування порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою України розпорошено по різних законодавчих актах, а в основному визначено Положенням УРСР 1981 року [20] до якого входять наступні:

- утворення і ліквідація областей, районів, районів у містах, сільрад, встановлення і зміна їх меж;
- віднесення населених пунктів до категорії міст, селищ і сіл, встановлення і зміна їх меж;
- найменування і перейменування адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів;
- облік і реєстрація адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів;
- перелік документів і матеріалів, які подаються до уповноважених органів для розгляду питань адміністративно-територіального устрою.

Слід зауважити, що вище наведений перелік питань адміністративно-територіального устрою України не є вичерпним. Так, Конституцією України встановлено, що виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України [19, ст. 73], а територіальний устрій визначається виключно законами України [19, п. 13 ст. 91]. Це найважливіші питання територіальної організації нашої держави, які устанавлюють систему адміністративно-територіального устрою України.

Забудова і ліквідація населених пунктів також відноситься до питань адміністративно-територіального устрою, які вирішуються виключно Верховною Радою України. Дана процедура здійс-

нюється на підставі розробленого генерального плану населеного пункту та комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади.

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» до питань адміністративно-територіального устрою також віднесені прийняття сільською, селищною, міською радою рішень про утворення і найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд [22, ст. 26], та прийняття їх виконавчими органами рішень про присвоєння, зміну, коригування, анулювання адрес об'єктів нерухомого майна.

З 06.07.2002 року в Україні у нормативний обіг уведено юридичні конструкції «географічна назва» (власні назви географічних об'єктів) і «географічний об'єкт». Остання за своїм обсягом охоплює не тільки адміністративно-територіальні утворення, а й материки, гори, льодовики, рівнини, низовини, яри, балки, острови, коси, океани, моря, затоки, протоки, лимани, озера, болота, водосховища, річки, залізничні станції, порти, пристані, аеропорти, природні парки, заповідники та інші подібні об'єкти [23, ст. 1]. Назва географічного об'єкту присвоюється з врахуванням географічних, історичних, природних, етнічних, культурних та інших умов і традицій відповідної місцевості, думки населення, яке в ній проживає, а також повинна вписуватися в існуючу систему назв відповідної адміністративно-територіальної одиниці [23, ст. 5]. Отже, встановлення, унормування, облік, реєстрація і збереження географічних назв та найменування і перейменування географічних об'єктів також входить до переліку питань адміністративно-територіального устрою.

Особливо слід звернути увагу на питання передачі територій між адміністративно-територіальними одиницями, які є невід'ємною складовою під час їх утворення, об'єднання, ліквідації та встановлення їх меж. Відзначимо, що про неминучість цього етапу йшлося ще в Інструкції про порядок передачі територій 1931 року, для чого утворювалися спеціальні комісії [24]. Наразі, ці питання виникають при узгодженні включення у межу населеного пункту частини території іншої адміністративно-територіаль-

ної одиниці, а також при передачі (включенні) територій припинених сільрад до сільської, селищної, міської ради, розташованої в адміністративному центрі територіальної громади [25, с. 237].

Спроби уніфікації зазначених питань на рівні законопроектів № 2804 «Про засади адміністративно-територіального устрою України» [26] і № 4664 [27] «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України», якими запропонована нова система адміністративно-територіального устрою України з утворенням Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, виявилися невдалими.

Висновки. Питання адміністративно-територіального устрою України вирішуються у сфері публічно-правової діяльності народу України, територіальних громад, органів державної влади і органів місцевого самоврядування шляхом прийняття рішень у межах компетенції, визначеної Конституцією і законами України. Дані питання є юридичним змістом конституційно-правових, адміністративно-правових, земельно-правових та інших правовідносин. Вирішення питань адміністративно-територіального устрою є комплексним правовим інститутом, який одночасно містить норми конституційного, адміністративного, земельного та інших галузей права.

З огляду на вище викладене законодавство ми приходим до висновку, що до переліку питань адміністративно-територіального устрою України входять наступні:

- зміна території України;
- зміна адміністративно-територіального устрою України;
- утворення і ліквідація областей, районів, районів у містах, сільрад, встановлення (зміна) їх меж;
- забудова і ліквідація населених пунктів, віднесення їх до категорії міст, селищ і сіл, встановлення (зміна) їх меж;
- передача територій між адміністративно-територіальними одиницями і населеними пунктами під час їх утворення, об'єднання, ліквідації та встановлення їх меж;
- найменування і перейменування адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів;

- облік і реєстрація адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів;

- утворення вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, їх найменування (перейменування);

- присвоєння, зміна, коригування, анулювання адрес об'єктів нерухомого майна;

- встановлення, унормування, облік, реєстрація і збереження географічних назв та найменування і перейменування географічних об'єктів;

- перелік документів і матеріалів, які подаються до уповноважених органів для розгляду питань адміністративно-територіального устрою.

Перелік зазначених питань та порядок їх вирішення варто врахувати при розробленні законопроектів про засади адміністративно-територіального устрою України та у правозастосовчій діяльності суб'єктів владних повноважень.

1. Батанов О.В. *Територіальний устрій України*. О.В. Батанов. Конституційне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. За заг. ред. Ю.С. Шемчушенка. Юридична думка. 2008. Т. 2. 800 с.
2. Губань Р.В. *Становлення та розвиток адміністративно-територіального устрою України в ХХ – на початку ХХІ століття (історико-правове дослідження): дис. докт. юр. наук: 12.00.01*. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка 2018. 601 с.
3. Верменич Я.В. *Адміністративно-територіальний устрій України : еволюція, сучасний стан, проблеми реформування*. Верменич Я.В. НАН України. Інститут історії України : у 2-х ч. К.: Інститут історії України. 2009. Ч. 2. 370 с.
4. Матвієнко А.С. *Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія*. А.С. Матвієнко. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2015. 376 с.
5. *Реформування адміністративно-територіального устрою: український та зарубіжний досвід: Монографія*. Кресіна І.О., Береза А.В., Вітман К.М., Дівак В.В., Їжа М.М., Коваленко А.А., Кучабський О.Г., Лойко І.А., Матвієнко А.С., Перегуда Є.В., Стойко О.М., Явір В.А. За ред. Кресіної. К.: Інститут держави і права Корецького НАН України Логос. 2011. 400 с.

6. Іщенко О.П. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України: монографія. К.: Юрінком Інтер. 2014. 224 с.
7. Потапенко С.А. Правовий статус територій територіальних громад у системі адміністративно-територіального устрою України. Юридичний журнал «Право України». Юридичне видавництво «Право України». 2021. № 12. С. 226-240.
8. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. Під ред. А. Москалюк. Київ. 2009. 616 с.
9. Про передачу деяких питань адміністративно-територіального поділу на вирішення виконавчих комітетів обласних рад депутатів трудящих : постанова Президії ВР УРСР від 04.09.1956 Відомості Верховної Ради УРСР. 1956. № 8. Ст. 138.
10. Конституція (Основний Закон) УРСР : Закон УРСР від 20.04.1978 р. № 888-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09/ed19780420#top> (дата звернення 08.08.2022).
11. Земельний кодекс УСРР : постанова ВУЦВК 29.10.1922 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP220002.html (дата звернення 04.08.2022).
12. Загальне положення про міські і сільські поселень та селищ: постанова ВЦВК та РНК РСФСР від 20.01.1931. Збірник Указонень та Розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду (далі – ЗЗРРСУУ) РСФСР. № 73. Ст. 726.
13. Про порядок перейменування населених пунктів і адміністративно-територіальних одиниць: постанова ВЦВК і РНК від 12.10.1928. ЗЗРРСУУ 1928. №141. Ст. 928.
14. Про міські районні ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів : постанова ВУЦВК від 12.01.1929. ЗЗРРСУУ 30.02.1929. № 6. Ст.45.
15. Устава про міські ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів: постанова ВУЦВК від 01.07.1931. ЗЗРРСУУ 19.11.1931. № 31. Ст. 244.
16. Про порядок віднесення населених пунктів до категорії міст, селищ міського типу та робочих поселень УРСР: Указ Президії Верховної Ради УРСР від 30.12.1956. Збірник законів УРСР в 2 томах. Т. I. Київ. 1980. 740 с.
17. Шкабаро В.М. Конституційно-правовий статус міста в Україні: дис... кан. юрид. наук. 12.00.02. Київ. 2004. 243 с.
18. Корнієнко М.І. Територіальний устрій і місцеве самоврядування в Україні. Конституційне право України. За ред. доктора юридичних

- наук, професора В.Ф. Погорілка. К.: Наукова думка. 2000. С. 603-668.*
19. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.08.2022).
 20. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР : Указ Президії ВР УРСР від 12.03.1981 № 1654-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10/ed19810312#Text> (дата звернення 03.08.2022).
 21. Адміністративно-територіальний устрій України. Верховна Рада України. Оф. Вебпортал парламенту України. Нормативно-правові акти з питань адміністративно-територіального устрою України 2012. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/A034?rdat=14.02.2021&letter=2012> (дата звернення 03.08.2022).
 22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 05.08.2022).
 23. Про географічні назви: Закону України від 31.05.2005 № 2604-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2604-15#Text> (дата звернення: 05.08.2022).
 24. Інструкція про порядок передачі територій, виділених у нову адміністративну одиницю або переліченої з однієї адміністративної одиниці в іншу: постанова ВЦВК та РНК РСФСР від 20.01.1931. ЗЗРРСУУ РСФСР. № 19. Ст. 193.
 25. Потапенко С.А. Реалізація сільськими, селищними, міськими радами повноважень у сфері регулювання земельних відносин: теоретичний і практичний аспекти: монограф. Київ: видавництво Ліра-К. 2021. 332 с.
 26. Проект Закону України «Про засади адміністративно-територіального устрою України» від 24.01.2020 № 2804. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webp_rsc34?id=&pf3511=67986&pf35401=51851 (дата звернення: 05.08.2022).
 27. Проект Закону України «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України» від 28.01.2021 № 4664. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70936 (дата звернення: 05.08.2022).

Потапенко С. Дискурс про зміст питань адміністративно-територіального устрою України

У статті розглянуто історично-правові аспекти правового регулювання адміністративно-територіального устрою України. Проаналізовано норматив-

но-правові акти, які визначають зміст питань адміністративно-територіального устрою. Наголошено на тому, що в Україні питання адміністративно-територіального устрою не є вичерпно визначеними, оскільки вони врегульовані цілою низкою правових актів різної юридичної сили, а спеціальний закон про адміністративно-територіальний устрій досі не прийнятий. Доведено, що зміна території України є головним питанням її територіального устрою. Акцентовано увагу на тому, що населені пункти є складною ланкою системи адміністративно-територіального устрою, як природно сформовані територіальні утворення, будівництво і ліквідація яких також є питаннями адміністративно-територіального устрою. Встановлено, що передача територій між адміністративно-територіальними одиницями є невід'ємною складовою при вирішенні питань під час їх утворення, об'єднання, ліквідації та встановлення їх меж. Констатовано, що вирішення питань адміністративно-територіального устрою є комплексним правовим інститутом, визначено перелік зазначених питань, які є юридичним змістом конституційно-правових, адміністративно-правових, земельно-правових та інших правовідносин. Автором запропоновано перелік питань адміністративно-територіального устрою, які вирішуються в умовах існуючої територіальної організації влади в Україні. Сформульовано пропозиції щодо врахування наведеного у статті переліку питань адміністративно-територіального устрою при розробленні законопроектів у зазначеній сфері та їх врахування у правозастосовчій діяльності суб'єктів владних повноважень.

Ключові слова: система адміністративно-територіального устрою; адміністративно-територіальний устрій; питання адміністративно-територіального устрою; адміністративно-територіальна одиниця; населений пункт.

Potapenko Serhii. Discourse on the content of issues of administrative and territorial structure of Ukraine

The article deals with historical and legal aspects of regulation of administrative and territorial structure of Ukraine. It is analyzed normative legal acts that determine the content of issues of administrative and territorial structure. It is emphasized that in Ukraine the issues of administrative-territorial structure are not comprehensively defined, since they are regulated by a number of legal acts of different legal force, and the special law on the administrative and territorial structure has not yet been adopted. It is proved that the change of the territory of Ukraine is the main issue of its territorial structure. Attention is emphasized that settlements are a complex link of system of administrative-territorial structure as naturally formed territorial entities, the construction and elimination of which are also issues of administrative-territorial structure. It is established that the transfer of territories between administrative-territorial units is an integral part of resolving issues during their formation, unification, elimination and establishment of their boundaries. It is stated that solution of issues of administrative-territorial structure is a comprehensive legal institute, defines the list of these issues, which are the legal content of constitutional, administrative, land and

other legal relations. The author proposes a list of issues of administrative-territorial structure, which are resolved in the conditions of existing territorial organization of power in Ukraine. Proposals for taking into account the list of issues of administrative and territorial structure in the article in the development of bills in the specified field and their consideration in the law enforcement activities of the subjects of power.

Keywords: system of administrative-territorial system; administrative-territorial structure; issues of administrative-territorial system; administrative-territorial unit; settlement.

Різник О.Р.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

УДК 343.4

Особиста свобода – невід’ємна властивість людини, що закладена в саму її сутність, вона є втіленням індивідуальності та самодостатності кожного, нормальною умовою розвитку особистості та суспільства в цілому. Людина народжується вільною і протягом свого життя керується власною волею відповідно до наявних у неї інтересів, бажань, потреб та цілей. У римському праві стан волі (*status libertatis*) розглядався як головний правовий стан: є воля – є певний мінімум прав, немає волі – немає жодних прав [1, с. 65-66].

До злочинів, пов’язаних з незаконним позбавленням волі, пропонуємо відносити суспільно небезпечні діяння, які передбачені ст.ст. 146, 1461, 147, 149, 151, 349, 3491, 371, 444 КК України.

Офіційні статистичні дані засвідчують, що у загальній структурі злочинності діяння, пов’язані з незаконним позбавленням волі особи, займають незначну частку. Разом з тим останніми роками спостерігається певна тенденція щодо збільшення чисельності вказаних посягань. Так, якщо протягом 2018 року до суду надійшло 91 провадження про кримінальні правопорушення, пов’язані з незаконним позбавленням волі, то у 2019 – 141, у 2020 – 126, а у 2021 році – 128 таких проваджень [2]. Але є всі підстави стверджувати, що значна частина посягань на волю особи залишається латентною.